

Perneczky Géza

AZ ANTIK PEST ÉS A TÜNDÉREI

1

Mihályi János György, az ókortudományok ismert professzora bevásárlószatyrát lóbálva haladt az Andrassy úton. Nem is törődött vele, amint baktatott az Opera tájékaról az Oktogon felé, hogy ki mindenki sodródik vele együtt a járókelők széles tömegében, vagy hogy mik is azok a beszédfoszlányok, amelyek az utcazajon átszűrődve meg-megcsapták időnként a fülét.

Egészen addig, amíg önkéntelenül is tanúja nem lett egy párbeszédnek, amit egy kisfiú és az édesanyja folytattak egymás között: – Unom, fiam, hogy ennyire mamlasz és műveletlen vagy – dohogott a mama. – Jövőre beíratlak külötnára és hittanra is.

A professzor ezen persze elgondolkodott egy kissé. Még soha nem hallotta, hogy valaki e két tantárgyat így, ilyen merész lendülettel párosította volna. De aztán belátta, hogy a dologban nincs semmi rendkívüli: test és lélek, torna és hittan, ez az érem két jól ismert oldala. Mindenesetre oldalra fordult egy kicsit, hogy egy pillantást vehessen arra a kisfiúra, aki ezek szerint külötnára és hittanra fog majd járni, ha a tanév megint elkezdődik.

Egy hat-hét éves, göndör hajú gyereket látott, aki zsebre dugott kézzel kaptatott az anyja mellett. Talán most végezhetette az első általánost. És mivel Mihályi János Györgynek is voltak unokái, ismerősnek tetszett számára az a kép is, ahogy a kölyök – mintha csak feléje repülő labdákat akarna továbbpasszolni – belefejtelt néha a levegőbe, a derekával pedig olyan rángó, ide-oda-csavarodó mozdulatokat tett, mintha egy láthatatlan kar öleléséből akart volna mindenáron kibontakozni. Mint egy egyszemélyes Laokoón, konstátálta a tudós.

Közben, fel sem nézve az anyjára, a kis srác éles hangon azt válaszolta: – De én nem akarok hittanra járni!

Ekkor Mihályi János György kénytelen volt oldalra lépni, hogy kikerülhessen egy szembejövő kisebb csoportot: fiatal lányok voltak, szépek, karcsúak, táncos járásúak, és a kitűnő ókortudós arra gondolt, hogy talán az Operával szemben lévő balettintézetbe igyekeznek, ahol, meglehet, az *Egy faun délutánját* fogják ma próbálni. Odébb került tehát néhány méterrel, de úgy látszik, nem elég messzire ahhoz, hogy végleg elsodródjon a szomszédai mellől. Mert néhány másodperc múlva újra megütötte fülét a már ismert anyuka kérlelése:

– Nem kell elhinned, hogy a Jézuska az Isten – magyarázta rábeszélő hangon. És sóhajtott is egyet, hogy jelezze, mennyire megerőltető számára a vita.

A professzor most megnézte magának ezt a gondterhelt asszonyt. Nem tűnt sokkal idősebbnek, mint amilyenek a balettiskolások voltak, noha a halántékán már néhány ezüstös fényű tincs is ott csillogott – biztos festi a haját, és talán csak azért. Különben pedig majdnem ugyanazokkal a mozdulatokkal adott hangsúlyt a szavainak, mint amilyenekkel a kisfia próbálta lerázni magáról a már jó előre kényelmetlennek ígérkező különórákat.

– A Jézuska ugyanis tényleg volt – folytatta az asszony most. A hangja szinte kérlelő lett, ahogy mesélni kezdte: – Itt élt a földön, és az emberek jól ismerik még ma is az életét. Tele van vele a világ, a régi képek meg a történetek, az összes könyv, úgyszólván az egész alampüveltség. Például a Biblia is, illik azt is ismerni.

Látszott, mindent belead, hogy meggyőzze a kisleányt. A professzor már azon volt, hogy odaszól neki, hogy hagyja. Kicsi ez a gyerek még ahhoz, hogy ilyen kérdésekben döntsön. Ekkor azonban perdült egyet a gyerek, és ahogy megtorpant, kirántotta zsebéből a két kezét is. Maga elé tartva ütőköveket formált a két tenyeréből, és lefékezte velük az anyját is. Fölnézve rá odaszólt hozzá: – Én nem hiszem, hogy a Jézuska lenne az Isten. – Csattant a hangja, és még lökött is egyet előre, ahogy kimondta: – Zeusz az Úr!

Ezzel a váratlan megtorpanással anya és fia rögtön le is maradt Mihályi János György mellől. A nagy tudóst még vitte előre egy darabig a lába, de néhány lépés után ő is megállt. Meg volt lepve, a fejét rázta. Igaz, dicséretére válhatna a gyerekeknek, hogy egyáltalán tud valamit az antik istenekről. Csakhogy az egész jelenet annyira valószínűtlen volt, hogy nehezebbre esett hinni a fülének. Visszafordult hát, hogy még egyszer megnézzze magának ezt a furcsa párt. Tulajdonképpen kedve lett volna beszéddbe elegetni velük, de anya és fia ekkor már nem volt sehol.

Csak néhány perc telt el ezután, hogy én is beléje botlottam. Az Eckermann kávézó-ból jöttem, ami szintén ott van az Opera körül, és már messziről feltűnt nekem, hogy ott forgolódik a járdán Mihályi János György, és a körülötte áramló tömegből eléje kerülő arcokat vizsgálja. Amikor meglátott, felderült. Megörült, hogy végre megoszthatja valakivel a gondját. Mint elmondta, közben már átfutott a túloldalra is, de ott sem találta az anyukát és ezt a kisleányt. Úgy gondolja, hogy amíg ő az eset különösségén tűnődött, ezek valószínűleg visszamentek egészen az Operáig, és ott beszálltak a kisleányok alá. Akkor pedig fuccs...!

Nagyon is lehetséges, válaszoltam. De miért fontos az egész? Csak nem akarja megkérdezni az asszonytól, hogy milyen rokonság fűzi őt és a kisleányt Zeuszhoz?

Mihályi János György nem válaszolt, hanem csak nézett rám, mintha valami rendkívül fontosat mondtam volna. Aztán mégis megszólalt, és most nagyon nyugodt volt a hangja: – Ez az. A rokonsági fok. A gyerek hangján érezni lehetett, hogy fel van háborodva az anyja állhatatlanságán. Hogy ennyire föl sem veszi, ha esetleg meg kell válnia Zeusz közelségétől.

– De hát...! – Csak hápogtam. A barátom azonban teljesen visszanyerte már a nyugalomát és professzori méltóságát. Mintha csak a gondolataimban olvasna, csitító mozdulattal emelte föl a kezét: – Ez az egész ugyanis nem mitológiai vagy vallástörténeti állásfoglalás kérdése – közölte.

– Hanem?

Elmosolyodott: – Hanem tényleg a rokonsági hűségé. De látom, nem hiszel ezekben az antik személyekben. Pedig még most is itt járnak közöttünk. – Aztán hozzátette még: – Az idő nagy kópé! Ő a legbölcsebb.

És még mindig mosolyogva nekiindult, hogy lépcsőről lépcsőre lépkedve ő is lemenjen a kisleányok alá megállóhelyére. Enyhén megremegett a föld, valószínűleg egy szerelvénnyel haladt el éppen alattunk. Addig néztem utána, amíg csak el nem nyelte a lejáró.

Van egy ismerősöm, Avar Mari, aki azzal büszkélkedik, hogy gyerekkora óta bujkál a nap elől, és ha tehetné, el is költözne valahová északabbra, ahol magasabbak a hegyek, párássabbak a völgyek, és jóval több adódik abból is, amit úgy képzelünk el magunknak, mint óceáni mélységeket sejtető derengést vagy selymesen puha levegőt.

Kedvesen vékony alakját is úgy látom, amint az opálos fényű szürkületben áll, és az arcát az ég felé fordítja. Ezt a mai párás borongást persze nem az este hozta el, hanem csak egy országos méretű frontátvonulás. Ott áll tehát a szemerkélő esőben meg abban a szűk völgyben, amit a Batthyány utca magas házai formálnak, ahogy két oldalról a mélybe ereszkednek, és közrefogják az úttestet. Nincs rajta fejkendő, ezért aztán simán, nyirkosan tapad a haja a nyakára. És mint egy oszlop, olyan mozdulatlan, miközben majdnem földig ér az esővíztől elnehezült, fekete színű kabátja is.

Ami nem oszlopszerű benne, az a két keze. A karját előretartva és a tenyerét fölfelé fordítva az esőcseppeket próbálja felfogni.

– Miért ázol? – de aztán fölrémlik, hogy egyszer már elmagyarázta.

Az esőcseppek kicsinyke leánykák, mesélte, akik testvérük, Hüasz halálát siratják. Ők a Hüádok, ez a nevük. Tulajdonképpen aprócska nimfák, akik egyesek szerint ott fenn a felhőkön ülve az esőt is okozzák. Ám rosszul tudják, mert nincs abban semmi varázslat, hogy az eső magától is esik. Viszont ettől teljesen függetlenül az esőcseppek is lelkes lények. Ókeanosz gyermekei, akiknek kijárna az örökkévalóság, de mégis, mennyire rövidre szabott az idejük! Csak akkor kapnak egy kis haladéket, ha nem nagyon fúj a szél. Mert amíg fel nem száradnak, addig az életük.

– Azon vagy, hogy ne hulljanak a földre?

– A puha földre nyugodtan hullhatnának. De itt, Pesten az egész város aszfalt. És mivel az emberek igyekezete szinte agyonfűti az utcákat, a járdán is minden nagyon gyorsan szárad. Vagyis eléggé veszélyes itt nekik.

Kezembe vettem a tenyerét. És csakugyan, láttam, hogy a vízcseppek ide-oda görgögnék benne, néha összefolynak, majd megint játékosan szétválnak. Mintha kacarásznának.

– Csiklandós?

Mari elnevette magát: – Néha nagyon. – De aztán szégyenkezve megmagyarázta: – Nem annyira. Próbálok elképzelni, hogy végül is mekkorák. Mert minden esőcsepp, ha mozgatom a kezem, vagy ha úgy csinálok az ujjaimmal, mintha fölfelé, a levegőbe zongoráznék, néhány kisebb cseppre folyik szét.

– És mit játszol a levegőbe, fölfelé?

– Schubertet szeretnék vagy Mozartot, a szonátákat, de nem tudok olyan jól, pláne fölfelé tartott tenyérrel. A *Für Eliséig* jutottam el a leckével annak idején. Azzal vizsgálom magam, hogy talán még ennyi is sok a Hüádoknak, mert ők csak az egészen halk óraütéseket szeretik. Vagy a percegő, másodpercnyi darabokra hulló távoli tücsökmuzsikát.

– Találkoztál újra a baglyoddal?

Ez a bagoly külön történet. Mari évekig mesélte, hogy van egy ismerős baglya a Margitszigeten. Ott ül a magasban egy ágon, és a nővérel és a sógorával szoktak néha odasétálni. A bagoly nagy, és mindig ugyanazon az ágon ül. Senki nem tudja, hogy mit keres éppen itt, ahol se híre, se hamva Pallasz Athénének vagy a vele kapcsolatba hozható isteni bölcsességnek, és ráadásul könnyen lehet, hogy még egerek sem járnak er-

refelé. Lehet persze – a romok miatt gondolom –, hogy elszegényedett kolostori bagoly ez, és messzire kell vadászni járnia. De talán már akkor is az ágon ült, amikor Árpád-házi Szent Margit és a rendtársai – többször is megkerülve és mindvégig énekelve – körüljárták, körülzarándokolták itt a zárdát.

Megvan! – gondoltam ujjongva. De aztán zavarba jöttem, mert csak nem fogom Marinak azt mondani, hogy ebben a hosszú kabátban úgy néz ki, mintha ő is éppen a kolostor kerengőjében állna. Különben is Mari meglehetősen pogány lény. Klasszikus a műveltsége, és csupa értelem, merő felvilágosultság uralkodik a fejében. Legfeljebb az esőnimfákban hisz egy picikét.

– Azóta nem találkoztam a bagollyal – mondja.

Egyszer ugyanis rábeszélte, hogy látogassuk meg a baglyot, és fel is szálltunk akkor a 26-os buszra. Amint azonban a Margitszigetre kiértünk, Mari bizonytalanná vált. Nem volt velünk ugyanis a nővére, aki korábban mindig jelezni szokta, hogy hol kell leszállni. Mari pedig soha nem figyelt az ilyen részletekre, ezért aztán nem maradt más hátra, mint hogy megpróbálja kitalálni. Végül is a Sportuszoda mellett szálltunk le, de a nevezetes fát a bagollyal ott sem találtuk.

A bagoly valószínűleg most is az ágon ült, és az is lehetséges, hogy minket is jól látott. De nem tartotta fontosnak, hogy a nyakát nyújtogassa, vagy hogy felhívja a figyelmet magára, például azzal, hogy az ágakon lépkedjen, vagy a szárnyaival hangosan csapkodjon. Csend volt, mozdulatlan némaság, és egészen addig nem történt semmi, amíg csak meg nem szólalt a közelben a szigeti szökőkút zenéje. És ez volt az, amiről eszébe jutott Marinak is, hogy a baglyot eddig mindig csak télen látták, hiszen ezt a csendet sem törte meg soha semmi. Telente ugyanis a szökőkút soha nem zenél. Most viszont meg nyár volt. Kedvezőtlen a látogatásra, már csak azért is, mert nem lehet fellátni oda, a bagolyhoz, a lombkorona sűrűjébe.

Megkérdeztem tőle: – A szökőkút vízcseppjei is nimfák?

Mari keményen a szemembe nézett, most eltűnt belőle minden lágyság. Micsoda ötlet! Néma maradt, és csak a fejét rázta engesztelhetetlenül.

3

Köztudomású, hogy Pesten a metró mozgólépcsőin a legerősebb a huzat.

A szél itt belemarkol a zakatoló lépcsőfokokba, végigszánkázik az idegesen sima műanyag korláton, hideg karmaival pedig mély és fájó barázdákat szánt a könnyebben öltözött emberek hátába, miközben szinte leharapja a metróba igyekvők orrát és fülét. Olyan, mint egy mélyből feltörő váratlan orkán, amely kisöpri, magasra pöndöríti a vigyázatlanokat. Sok jel mutat arra, hogy Kalüpszó is úgy került Budapestre, hogy egyszer elkalandozott a gondolataival, és ahogy mélázott, ez a huzatos metrólejáró egyszerűen kiöklendezte az utcára a figyelmetlenkedőt.

Minden lexikonban ott olvasható, hogy ki volt Kalüpszó. Örök életű nimfa, aki kedvességével Odüsszeusz is teljes hét évig volt képes levenni a lábáról. Ám végül is győzött a hősben a hitvesi erény (szól a rege) – vagy higgyük azt, hogy inkább az unalom, esetleg a honvágy játszott szerepet Odüsszeusz hazatérésében? Csak annyi biztos, hogy elege lett a csodaszép nimfából, igaz, nem egészen következmények nélkül. Mert hátrahagyta a nőnél Latinust, a kisfiát. Hát ennyit az előzményekről.

Ami pedig a jelent illeti: mióta Kalüpszó ott, az Arany János utcai metrómegállónál

újra meglátta a napvilágot, gyakran látni őt, amint a főváros legkülönbözőbb helyein kézen fogva vezeti a kisfiút.

Mivel ismerős volt neki ez a métier, elszegődött művészettörténésznek, és mert volt némi protekciója a klasszika-filológusoknál is, akik köztudomásúlag az ország legjobb fejei, Kalüpszó beadta a gyereket a Tudományos Akadémia óvodájába, ami ott van mindjárt a Rózsadomb elején. De aztán később ő maga is többször lakhelyet változtatott, úgy, hogy végül a Pozsonyi út környékén talált megfelelő lakásra, már csak azért is, mert az elég közel van a Lehel téri piachoz is. Így hát a gyerek is elszakadt a Rózsadombtól, azonkívül az idő is eljárt közben, úgy, hogy a kis Latinus ma már a Radnóti utcai általános iskolába jár, ami azt jelenti, hogy majdnem angyalföldi. Ám ott, a suliban is úgy hívják, ahogy a rózsadombi óvodában szokták szólítani korábban: Lityinek. Egy szó, mint száz, beépült a pesti mindennapokba a kölyök, és legfeljebb annyi maradt meg neki az antik eredetből, hogy esti mese helyett az olimposzi rokonságról hallhat épületes pletykákat az anyjától, ha van annak türelme az istenekről regélni.

– Anyu, mi van a homlokodra írva? – kérdezgette már korábban, óvodásként is a kis Latinus. És elég nehéz elmagyaráznom, hogy miért.

Azzal kell kezdenem, hogy Kalüpszó néha időzavarba került, lévén, hogy az örök életűek nehezen bírják megszokni a múlt időnek a földön uralkodó, szigorúan egyirányú menetét. – Olyan ez, mint egy szűk utca, amelyben tilos az autóval hátrálni – panaszkodott Kalüpszó. Ő bizony szívesebben járt volna előre is meg hátra is az időben, úgy, ahogy azt korábról megszokta, nem törődve múlttal vagy jövővel.

De hát nem volt szokás Pesten az ilyesmi. Különösen az ismerőseinek tett ígéreteivel volt bajban, mert soha nem tudta, hogy ha meg akarja tartani a szavát, akkor melyik időirányban lenne tanácsos jobban odafigyelni. Szokásává vált, hogy kanyargós történetekbe kezdett, ha bajba jutott, vagy hogy nagy kedvvel menekült újabb ígéretetekbe, ha a kellemetlen részletek mégis sarokba szorították. Vagy pedig: – Majd visszahívlak – szólta bele a készülékbe, és gyorsan kikapcsolta a mobilt.

De mivel a jó természetű nimfák közé tartozott, vigyázott arra is, hogy ne terheljék nagyobb hibák a lelkiismeretét. – Hazudok – ez jelent meg néha előzékenyen a homlokán, miközben elvárta, hogy amit éppen elmesél, azt a többiek roppant feszülten figyeljék. Ilyenkor szokott rákérdezni Latinus, hogy „Anyu, mi van a homlokodra írva?” De ezt most már egyáltalán nem kérdezi, hanem egyszerűen csak olvassa. Hiszen iskolás! Kalüpszó pedig – Jaj, nicht vor dem Kind! – először németre tért át ott, a homlokán, aztán megint váltott, és a kevésbé ismert portugált használta könnyítésül. De végül ezt is feladta. Mostanában, ha a kis Latinus is jelen van, és működni kezd a job-bik énje, hát egyszerűen rágyújt egy cigarettára, füstölni kezd, és lehetőleg nagy homályt fúj maga elé.

– Elragadó lány – foglalta össze a véleményét Avar Mari, amikor bemutattam őket egymásnak. Ebédre voltunk meghíva így, kettesben Kalüpszónál, aki egy függőágyban hevert, és lágyan ringatódva mesélt a féltestvéiről. A Pleiádokról volt szó, akik anynyira kétségbeestek az esőcseppként ismert kisebb nővéreik, a Hüádok korai halálán, hogy fájdalmukban mind a heten öngyilkosságba menekültek, az ostobák – legalábbis így szólt a történet a régi mondák szerint. Zeusznak azonban megesett a szíve rajtuk, és egy hét csillagból álló csoport képében felrakta őket az éjszakai égboltra.

– Nem megmondtam, hogy Zeus az úr? – szakította félbe az anyját Latinus.

Nekem azonban egy sokkal prózaiabb dolog jutott az eszembe. Mégpedig az, hogy

az ördögbe is ezekkel a nimfákkal! Délután négy óra lett közben, és jó lett volna ebédelni már. Fájt a hasam az éhségtől.

– Az ebéd! – ült fel ijedten Kalüpszó is. – Azt meg kell csinálni még.

Lityi, aki addig a függőágy sarkában kuporgott, most hozzásimult az anyjához, és felénk fordulva megmagyarázta: – A mama a legfinomabb tündér a világon!

A homlokán pedig betűk jelentek meg, egymást váltó rövid feliratok: – „Ich lüge”, „I lie”, „Je mens”. Mint a komputerjátékok villódzó képernyője, amit annyira szeret különben is, csak úgy pulzáltak ezek a neonfényű szavak a kis Lityin. Látszott, hogy a Radnóti utcai iskolában jól megtanították írni is.

Sirokai Máttyás

VALAMI SÁRGA VOLT

Valami sárga volt, talán a villamos
– a múzeum lépcsőjén ébredtem fel –,
vagy feszes, sárga trikóban a gyeppap
felén egy lány, mellein Budapesttel.
Egy ásítás alatt el is tűnt, az ingem
foltos lett a nyáltól, lassan visszatért
belém a délutáni forgalom, minden
hang elért, platánok csíkozták a fényt.

Nem volt idill. Akadozott a forgalom,
egy dudatükkölés fülemben ragadt,
tollboa ficánkolt a másik oldalon,
a múlt harisnyáján szem – egy lánycsapat
a múzeum lépcsőjén felszaladt. Manírnak
tűnt az egész. Lakk a város körmein,
de zsibbadtam, s a szélben verdeső hírlap
– tűnő öntudat – szárnyra kapott megint,

megemelt, villogva egy erkélyen ruhák
szellőztek, a tetőkön tombolt a fény,
míg lent már árnyék szelte át a délutánt,
s kattogtam a fáradtság áramkörén
ki-be. Fent valami csattogott. Fénykaros
ruhák, szél a szélben. Ott eleresztett,
láttam fentről, amit az álom partra mos:
szépséges, szőrös lábú Budapestet.